

Усенко Олена Юріївна,
аспірантка кафедри соціально-економічних
дисциплін, Навчально-науковий інститут
права та інноваційної освіти, Дніпровський
державний університет внутрішніх справ
Попель Оксана Василівна,
доктор філософії, доцент кафедри
української та іноземної філології, Одеський
національний технологічний університет

Usenko Olena, PhD student, Department of
Socioeconomic Disciplines of the Academic
Scientific Institute of Law and Innovative
Education, Dnipro State University of Internal
Affairs, <https://orcid.org/0009-0007-2949-6889>
Popel Oksana, PhD, Ass.Professor of the
Department of Ukrainian and Foreign Philology,
Odesa National University of Technology,
<https://orcid.org/0000-0001-8236-7794>

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ МОЛОДІЖНОЇ МІГРАЦІЇ: ШЛЯХИ І МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

INVESTMENT POLICY IN THE CONTEXT OF YOUTH MIGRATION: WAYS AND MECHANISMS OF IMPLEMENTATION

Усенко О. Ю., Попель О. В. Інвестиційна
політика в контексті молодіжної міграції:
шляхи і механізми реалізації. *Український
журнал прикладної економіки та техніки*.
2023. Том 9. № 3. С. 394 – 399.

Usenko O., Popel O. Investment policy in the
context of youth migration: ways and
mechanisms of implementation. *Ukrainian
journal of applied economics and technology*.
2023. Volume 9. № 3, pp. 394 – 399.

Метою статті є дослідження інвестиційної політики в контексті молодіжної міграції для розроблення ефективних стратегій, які зможуть підтримувати економічний розвиток і забезпечувати соціальну справедливість. У дослідженні питання інвестиційної політики в умовах молодіжної міграції виявлено низку викликів і можливостей, що впливають на економічний розвиток держави. Міграція молоді, особливо висококваліфікованих кадрів, є серйозним викликом для економіки, оскільки призводить до втрати людського капіталу, що є важливим ресурсом для інноваційного розвитку. Проте за належного підходу молодіжна міграція може стати каталізатором для створення нових механізмів залучення інвестицій і розвитку національної економіки. Встановлено та охарактеризовано взаємозв'язок між інвестиційною політикою та молодіжною міграцією. Показано, що залучення інвестицій в освітні та наукові програми є важливим механізмом для утримання молоді в країні та зменшення темпів міграції, а міжнародні інвестиції можуть стати джерелом розвитку нових підприємств та інноваційних проектів, які створюють додаткові робочі місця для молоді та підвищують конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Запропоновано комплекс заходів для мотивування молодих спеціалістів повертатися в країну після здобуття освіти або набуття досвіду за кордоном, що включає розвиток сприятливих умов для відкриття бізнесу, отримання грантів на наукові дослідження та участь у міжнародних проектах. Визначено, що важливо також розвивати механізми державно-приватного партнерства для реалізації інвестиційних проектів, що орієнтовані на молодь, їхні інтереси та професійні амбіції. На підставі проведених досліджень зроблено висновок, що стратегічна інвестиційна політика повинна бути інтегрованою з національною стратегією управління міграційними процесами та розвитку людського капіталу. Ефективна реалізація інвестиційної політики в умовах молодіжної міграції допоможе не лише зменшити відтік молодих фахівців, але й стимулювати економічне зростання через інновації та нові технології, залучені завдяки інвестиціям.

Ключові слова: інвестиційна політика, людський капітал, молодіжна міграція, освітня міграція, економічний механізм, глобалізація.

The article aims to study investment policy in the context of youth migration to develop effective strategies that can support economic development and ensure social justice. The study of the investment policy issue in the context of youth migration identified several challenges and opportunities that affect the state's economic development. Youth migration, especially of highly qualified personnel, is a serious challenge for the economy, as it leads to the loss of human capital, a key resource for innovative development. However, with the right approach, youth migration can become a catalyst for creating new mechanisms for attracting investment and developing the national economy. The relationship between investment policy and youth migration is established and characterized. Attracting investments in educational and scientific programs is an important mechanism for retaining young people in the country and reducing the rate of migration. International investments can also become a source of development of new enterprises and innovative projects that will create additional jobs for young people and increase the country's competitiveness in the world market. Measures are proposed to motivate young specialists to return to the country after receiving education or gaining experience abroad, including developing favorable conditions for starting a business, obtaining grants for scientific research, and participating in international projects. It is determined that it is also important to develop public-private partnerships to implement investment projects that focus on young people, their interests, and their professional ambitions. Based on the research conducted, strategic investment policy should be integrated with the national strategy for managing migration processes and developing human capital. Effective implementation of investment policy in the context of youth migration will help reduce the outflow of young professionals and stimulate economic growth through innovations and new technologies attracted through investments.

Keywords: investment policy, human capital, youth migration, educational migration, economic mechanism, globalization.

Вступ

В умовах глобалізаційних процесів і відкритості економічних систем спостерігається зростання мобільності молоді, що викликане економічними, соціальними та політичними факторами. Це може призводити до відтоку кваліфікованих кадрів з країн, що розвиваються, і впливати на їх економічний розвиток, тому молодіжна міграція вимагає адаптації інвестиційної політики для залучення молодих талантів і підтримки їх розвитку в країні. Оскільки молодь є важливим ресурсом для економічного зростання, то потребує відповідної інвестиційної політики, яка б враховувала її потреби та можливості, сприяла розвитку нових технологій, стартапів і підприємництва. Міграція молоді також створює соціальні виклики, такі як нерівність у доступі до освіти та роботи, за цих умов саме розроблення механізмів реалізації інвестиційної політики, а саме створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури та інноваційних програм, може допомогти вирішити ці проблеми та забезпечити рівні можливості.

Крім того, у світлі глобалізації та інтеграції економік дослідження інвестиційної політики в умовах молодіжної міграції є важливим для розуміння змін у міжнародному економічному середовищі та конкурентоспроможності країн.

Інвестиційна політика та міграційні процеси тісно пов'язані між собою, особливо в контексті молодіжної міграції, оскільки економічні та соціальні виклики, які постають перед країнами-донорами та країнами-реципієнтами молоді, вимагають перегляду підходів до управління інвестиційними потоками. Міграція молоді є не лише демографічною проблемою, а й чинником, що впливає на ринок праці, науково-технічний потенціал і розвиток інноваційних секторів економіки. Питання реалізації інвестиційної політики в умовах молодіжної міграції знайшли відображення в працях багатьох учених, зокрема таких як: В. Антонюк, В. Геєць, О. Гладун, О. Малиновська, А. Мокій, Ф. Ткачик, Б. Юськів та ін.

Важливою складовою залишається розроблення національних стратегій, спрямованих на зменшення відтоку молоді та залучення інвестицій у регіони, що потерпають від еміграції. Комплексний підхід до визначеної мети повинен поєднувати інвестиції в людський капітал, підтримку молодіжного підприємництва та створення умов для рееміграції молодих фахівців.

Формулювання цілей статті

Мета статті – дослідження інвестиційної політики в контексті молодіжної міграції для розроблення ефективних стратегій, які зможуть підтримувати економічний розвиток і забезпечувати соціальну справедливість.

Виклад основного матеріалу дослідження

Інтеграційні процеси впливають на формування численних викликів, що пов'язані з молодіжною міграцією, яка стає важливим фактором економічного та соціального розвитку. Молодь, шукаючи кращі можливості для освіти і працевлаштування, виїжджає за кордон, що може призводити до значних втрат для національних економік. У цьому контексті інвестиційна політика стає важливим інструментом, який може допомогти країнам зберегти молодь і забезпечити їх інтеграцію в економіку країни.

На сучасному етапі технологічного розвитку зростає роль освітньої міграції, оскільки в умовах переходу до економіки знань здійснюється перетворення науки на найважливішу продуктивну силу, суттєво зростає роль висококваліфікованої праці, насамперед наукової та інженерної. Передові наукові знання, висока кваліфікація перетворюються на цінний інтелектуальний капітал, від правильного управління яким залежить міжнародна конкурентоспроможність національної економіки, її суб'єктів, а також можливість отримання великої вигоди з процесів і тенденцій до глобалізації ринку та конкуренції. Зрештою, процеси відтворення та просторового перерозподілу інновацій визначаються поведінкою людей, що їх генерують і реалізують, а також наявністю інтелектуальних ресурсів, які вони мають, тому поняття інтелектуального капіталу невід'ємне від нової економіки, а інвестиції в інтелектуальний капітал набувають все більшого поширення через високу ефективність. Це найістотніші компоненти, які найбільше ідентифікують нову економіку. В економіці, яка заснована на знаннях, краще підготовлені та озброєні передовими ідеями висококваліфіковані кадри дійсно набувають важливого значення.

Перехід до постіндустріального суспільства, в основі економіки якого є інновації, формує високий попит на кваліфікованих працівників, який не може бути одночасно задоволений завдяки внутрішньому ринку праці. Один з основних елементів сучасної імміграційної політики країн-членів ЄС полягає в розвитку освітньої міграції, яка є економічно вигідною, оскільки сприяє залученню іноземних інвестицій у національну освітню систему. Окрім того, освітня

міграція стає джерелом висококваліфікованих фахівців, які вже адаптувалися до умов країни, де здобували освіту.

О. Гринькевич описує освітню міграцію як широкомасштабне соціокультурне явище, пов'язане з пересуванням людей за межі свого регіону або країни з метою підвищення освітнього рівня та отримання нових знань. У наукових колах і серед експертів для опису цього процесу також використовують такі терміни, як транскордонна освіта та академічна мобільність, які пов'язані з освітньою міграцією [1].

Основну частину освітньої міграції складають потоки мігрантів, які прагнуть здобути освіту у школах, коледжах та університетах. Крім того, важливо відзначити існування розвиненої системи мовної та професійної підготовки іноземних фахівців, яка допомагає трудовим мігрантам інтегруватися в освітні структури країн, що їх приймають. Для студентів, аспірантів, докторантів і фахівців, які проходять навчання або підвищують кваліфікацію в різних освітніх установах і компаніях за кордоном, освітня міграція є одним з найзручніших шляхів виходу на міжнародний ринок праці або підвищення професійного статусу вдома.

Міграційні освітні потоки можна класифікувати за географічною ознакою на внутрішні та міжнародні. Внутрішні освітні міграції спрямовані до регіонів і міст з розвинутою освітньою інфраструктурою і поділяються на міжрегіональні та внутрішньорегіональні переміщення. Зовнішня освітня міграція може бути міжнародною (переїзд до іншої країни для навчання) або макрорегіональною (переїзд до регіону з іншою освітньою системою) [2].

Багато європейських країн також проводять політику залучення висококваліфікованих інтелектуальних мігрантів. Серед основних факторів, які приваблюють українських спеціалістів, дослідники відзначають сприятливі умови для розвитку наукового потенціалу та впровадження міжнародних програм обміну для підвищення кваліфікації науковців [3].

Дослідження показують, що до початку пандемії мобільність студентів у країнах-членах ЄС щороку зростала завдяки впровадженню програм академічної мобільності. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку, найвищий відсоток іноземних студентів був у Люксембурзі – майже 48%. В інших країнах-членах ЄС цей показник коливався між 10% і 17%, за винятком Польщі, Греції, Литви, Іспанії та Словенії, де він становив менше ніж 5% [4].

Студентська мобільність у країнах-членах ЄС є важливою складовою інтеграційних процесів і розвитку вищої освіти. Основним інструментом сприяння студентській мобільності є програма Erasmus+, яка дозволяє студентам навчатися або стажуватися в іншій країні-члені ЄС на певний період. Ця програма не тільки сприяє академічному обміну, але й стимулює розвиток культурної обізнаності та професійних навичок.

Згідно з останніми статистичними даними, кількість студентів, які беруть участь у програмах мобільності, стабільно зростає. Основними факторами, що впливають на рішення студентів брати участь у таких програмах, є академічна репутація університетів, фінансова підтримка та можливості стажування. Крім того,

студентська мобільність сприяє міжнародній інтеграції наукових досліджень і підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці (табл. 1).

Водночас залишаються певні виклики, зокрема різниця в освітніх системах, визнання кредитів і мовний бар'єр. Однак ЄС продовжує вдосконалювати політики для подолання цих перешкод, стимулюючи ще більше студентів до участі в міжнародних освітніх програмах.

Одним з основних факторів, що зазвичай приваблює іноземних студентів, є відсутність навчальної плати у державних університетах або ж її відносно низький рівень. До країн, які надають іноземцям такі умови, належать Німеччина, Чехія та частково Франція [6].

Результати бенчмаркінг-аналізу свідчать, що ефективна державна освітня політика допомагає зменшити відтік і залучити новий інтелектуальний капітал. Так, уряди розвинених країн створюють спеціальні

Таблиця 1. Студентська мобільність у країнах-членах ЄС

2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік	
осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Німеччина									
121136	21,3	122139	19,6	132584	20,2	132597	22,0	144021	22,2
Австрія									
64603	11,2	64167	10,3	65484	10,0	70462	11,7	73184	11,3
Польща									
42135	7,3	42326	6,8	44914	6,9	51170	8,4	56529	8,6
Швейцарія									
39479	6,8	40349	6,4	41684	6,3	43938	7,3	45950	7,1
Франція									
41502	7,2	42924	6,9	42108	6,4	41898	6,9	45331	6,9
Чехія									
36991	6,3	37389	6,0	38161	5,8	40369	6,6	41172	6,3
Бельгія									
24560	4,3	27874	4,5	30776	4,7	32048	5,3	33247	5,1
Іспанія									
27694	4,9	29424	4,7	30212	4,6	30952	5,1	32674	4,9
Італія									
47829	8,4	19470	3,1	21016	3,2	24094	4,0	28848	4,4
Румунія									
19667	3,4	21482	3,5	23601	3,5	24568	4,1	25285	3,8
Разом									
569089	100	621841	100	652936	100	605771	100	648978	100

Джерело: складено автором за даними [5].

грантові програми для студентів, аспірантів і науковців, що повністю або частково покривають витрати на перебування та подорожі до країни призначення [4].

Навчання за кордоном з умовою повернення мігрантів на батьківщину має позитивний вплив на країну їхнього походження. У такому випадку країна отримує більш кваліфікованого спеціаліста, ніж звичайний працівник-мігрант, оскільки він володіє мовою, а соціальний і культурний досвід, набраний під час навчання, надає йому кращі адаптаційні якості. Також програми обміну або фінансовані урядами розвинутих країн ініціативи сприяння створюють певну економію на підготовці кваліфікованих кадрів для країн, що постачають мігрантів. Проте основною загрозою для країни-донорів студентів є ризик втрати інтелектуального потенціалу, старіння населення через виїзд, а також перетворення освітньої міграції на постійну еміграцію [7].

Чинниками, які могли б служити стимулом для повернення студентів на батьківщину, є: високий рівень заробітної плати; стабільна зайнятість; наявність високорівневого професійного середовища; умови для професійного зростання та кар'єри; закордонні відрядження та міжнародні професійні контакти; доступ до передового обладнання; широкі можливості для дослідницької діяльності (рис. 1).

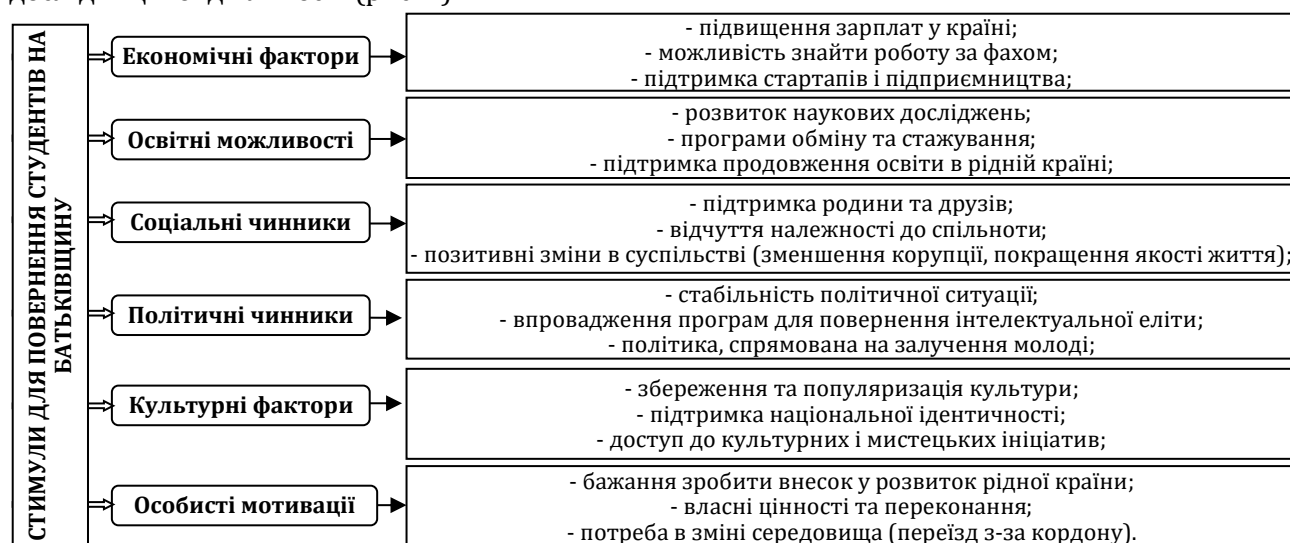

Рис. 2. Стимули для повернення студентів на батьківщину

Джерело: власна розробка автора.

Вивчення факторів впливу може бути використана для детального аналізу причин, які можуть вплинути на рішення студентів повернутися на батьківщину.

Окрім привабливих факторів, які намагаються витягти інтелектуальні ресурси з країн, що розвиваються, на користь розвинутих держав, існують і протилежні тенденції. Деякі університети США та Західної Європи, що пропонують освітні послуги іноземним студентам, встановлюють вимоги, які спонукають їх повертатися на батьківщину після завершення навчання на певний час [8].

Інвестиційна політика країни значно впливає на економічний розвиток, що, своєю чергою, визначає рівень життя, можливості працевлаштування та загальний добробут населення. Молодь, як найбільш мобільна і чутлива до соціально-економічних умов група, реагує на ці фактори через рішення про еміграцію або імміграцію. Зазначимо, що взаємозв'язок між інвестиційною політикою та молодіжною міграцією є складним і багатогранним:

1. Створення робочих місць та економічні можливості: інвестиційна політика, спрямована на розвиток виробництва, технологічних інновацій і підприємництва, сприяє зростанню кількості робочих місць. Якщо держава активно інвестує в економіку, це зменшує рівень безробіття серед молоді і створює умови для їх професійної самореалізації на місцевому ринку праці. У разі відсутності таких інвестицій молоді люди можуть шукати кращі умови за кордоном.

2. Покращення інфраструктури та умов життя: інвестиції у соціальну інфраструктуру (освіта, охорона здоров'я, житло) позитивно впливають на якість життя і можуть стимулювати молодь залишатися в країні. Недостатні інвестиції в ці сфери підштовхують молодих людей до міграції у пошуках кращих умов життя.

3. Розвиток підприємництва: інвестиції в підтримку малого та середнього бізнесу надають молоді можливість самозайнятості та створення власної справи. Якщо інвестиційна політика сприяє розвитку підприємницької діяльності, це може затримати відтік молоді. У

випадку, коли молодь не має можливостей для реалізації своїх ідей і отримання фінансування, вони можуть обирати еміграцію для пошуку кращих умов.

4. Залучення іноземних інвестицій: якщо країна проводить політику залучення іноземних інвестицій, це може створити нові галузі економіки, які вимагатимуть кваліфікованих кадрів, внаслідок цього може зменшитися рівень міграції серед молоді. Однак якщо іноземні інвестиції призводять до негативних наслідків, таких як низька зарплата чи погані умови праці, це, навпаки, може стимулювати еміграцію.

5. Еміграція як наслідок нерівномірного економічного розвитку: нерівномірний розподіл інвестицій між регіонами країни також може підштовхнути молодь до міграції всередині країни або за кордон, якщо певні регіони не отримують достатнього фінансування для розвитку та створення робочих місць.

Таким чином, якщо інвестиційна політика є ефективною та орієнтованою на підтримку економічного зростання, соціальної стабільності та професійних можливостей, вона може стати чинником стримування молодіжної міграції. Інакше відсутність таких інвестицій може стати одним зі стимулів для відтоку молодих талантів.

Вважаємо, що реалізація інвестиційної політики в умовах молодіжної міграції вимагає системного підходу, який враховує як економічні, так і соціальні фактори. Основними елементами такого механізму є:

1. Аналіз потреб молоді: проведення досліджень для виявлення причин міграції молоді та їх потреб. Це дозволить адаптувати інвестиційні програми до реальних запитів та очікувань молодих людей.

2. Розроблення сприятливого інвестиційного клімату: створення умов, які заохочують молодь залишатися в країні. Це може включати податкові пільги для молодих підприємців, спрощення процедур відкриття бізнесу та інвестиції в інфраструктуру.

3. Фінансування освіти та розвитку навичок: інвестиції в освітні програми та професійне навчання, які відповідають потребам ринку праці. Це допоможе зменшити міграційний потік, оскільки молодь матиме можливість реалізувати свої потенціали на місцевому рівні.

4. Підтримка стартапів та інновацій: створення програм фінансування для молодіжних стартапів та ініціатив, що дозволить молоді реалізувати свої бізнес-ідеї без необхідності виїзду за кордон.

5. Соціальні програми та ініціативи: розроблення програм, спрямованих на підтримку молоді, таких як житлові програми, медичне страхування та доступ до культурних заходів. Це допоможе створити більш комфортне середовище для життя.

6. Співпраця з міжнародними організаціями: залучення іноземних інвесторів і партнерів для реалізації спільних проєктів, які можуть підвищити економічну привабливість регіонів і зменшити рівень міграції.

7. Моніторинг та оцінювання ефективності: постійний моніторинг реалізації інвестиційних проєктів і оцінювання їх впливу на молодіжну міграцію. Це дозволить коригувати політику залежно від змін у соціально-економічних умовах.

Також важливо забезпечити відкритий діалог між державними установами, бізнесом і молоддю для створення ефективних стратегій, які б відповідали потребам усіх сторін.

Таким чином, одним з основних шляхів реалізації інвестиційної політики в умовах молодіжної міграції є розвиток програм підтримки молодих підприємців. Інвестиції в стартапи та інноваційні проєкти, засновані молодими людьми, не лише сприяють створенню нових робочих місць, але й стимулюють економічне зростання. З метою залучення молоді до підприємництва уряди можуть впроваджувати податкові пільги, гранти та субсидії.

Крім того, важливим елементом інвестиційної політики є поліпшення умов для навчання та розвитку молоді. Інвестиції в освіту, науку та дослідження створюють платформу для підвищення кваліфікації молоді, що дозволяє їй залишатися конкурентоспроможною на світовому ринку праці. Це передбачає модернізацію навчальних закладів, розвиток програм обміну та стажувань за кордоном.

Механізми реалізації інвестиційної політики в умовах молодіжної міграції також повинні включати співпрацю з міжнародними організаціями. Партнерство з такими структурами, як ООН, Світовий банк та ЄС, може забезпечити фінансову підтримку і експертизу для реалізації національних програм. Це дозволяє країнам отримувати доступ до нових технологій і знань, які можуть бути використані для підвищення ефективності інвестицій.

Не менш важливою є роль громадянського суспільства та приватного сектору. Інвестиції в соціальні проєкти, що спрямовані на підтримку молоді, можуть сприяти її інтеграції в суспільство і зменшенню соціальної напруги. Успішні кейси громадських ініціатив можуть бути

поширені та підтримані державою, що дозволить залучити більше молодих людей до активного соціального життя.

Отже, інвестиційна політика в умовах молодіжної міграції має комплексний підхід, що включає підтримку підприємництва, розвиток освіти, міжнародну співпрацю та активну участь громадянського суспільства. Лише в такий спосіб можна забезпечити сталий розвиток молоді та країни загалом, мінімізуючи негативні наслідки міграційних процесів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Молодіжна міграція значно впливає на структуру ринку праці та економічний потенціал країни, тому державна інвестиційна політика повинна враховувати міграційні процеси. Одним з основних напрямів інвестиційної політики в таких умовах може бути підтримка та розвиток людського капіталу всередині країни, що включає інвестиції в якісну освіту, дослідницьку інфраструктуру та інновації. Розвиток системи освіти дозволить підвищити рівень знань і компетенцій молоді, що знизить мотивацію до виїзду за кордон. Зокрема, важливо стимулювати розвиток професійної освіти та співпрацю університетів з бізнесом для створення умов, за яких молодь зможе отримувати необхідні знання і навички на місцевому рівні. Ще одним важливим моментом інвестиційної політики є розвиток підприємництва та інноваційної екосистеми. Підтримка стартапів, сприяння створенню бізнес-інкубаторів і технопарків дозволить молоді реалізовувати свої професійні амбіції в рідній країні, що, своєю чергою, може сприяти зниженню міграційних потоків серед молодих людей, які шукають можливості для самореалізації та кар'єрного зростання за кордоном. Окремим напрямом інвестиційної політики є стимулювання реінтеграції молоді, яка вже здобула освіту або досвід за кордоном. Це може включати надання грантів і податкових пільг для тих, хто повертається і відкриває бізнеси чи впроваджує інноваційні проекти. Такий підхід може не лише сприяти зворотній міграції, але й стати джерелом нових знань, технологій і досвіду, що, своєю чергою, прискорить економічний розвиток країни.

Література

1. Гринькевич О. С. Освітня міграція в Україні та світі: інституційне середовище та напрями державного регулювання. *Соц.-ек.проблеми сучас.періоду України*, 2013, Вип. 3(101). С. 254-264.
2. Філатов В. М., Ромашова Я. В. Специфічні ознаки освітньої міграції та її місце в структурі міграційних потоків. *Ефективна економіка*. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2785>.
3. Бараник З. П., Романенко І. О. Інтелектуальна міграція населення України: статистичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 6, ч. 5. С. 223-227.
4. Пудрик Д., Квілінський О., Василюк Т. Сучасні тенденції та проблеми розвитку системи освіти в Україні: вплив на міграцію інтелектуального капіталу. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2020, № 4. С. 178-184.
5. Мобільні студенти з-за кордону зараховані за рівнем освіти, статтю та країною походження. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/popul?lang=en&display=list&sort=category>.
6. Слободян О., Стадний Є. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? URL: <https://cedos.org.ua/researches/ukrainski-studenty-za-kordonom-silkky-ta-chomu/>.
7. Брензович К.С., Немеш Є.П. Міжнародна студентська міграція та її вплив на соціально-економічний розвиток країн. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 32-36.
8. Опфельд Л. І. Сучасні тенденції міжнародної інтелектуальної міграції в умовах євроінтеграції. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. С. 12-33.

References

1. Hrynkevych, O. S. (2013). «Educational migration in Ukraine and the world: Institutional environment and directions of state regulation». *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, Vol. 3(101), pp. 254-264.
2. Filatov, V. M., & Romashova, Ya. V. (2014). Spetsyfichni oznaky osvithn'oi mihratsii ta ii mistse v strukturi mihratsiinykh potokiv [Specific features of educational migration and its place in the structure of migration flows]. *Efektivna ekonomika*, No. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2785>.
3. Baranyk, Z. P., & Romanenko, I. O. (2014). «Intellectual migration of Ukraine's population: Statistical aspect». *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, Vol. 6, Part 5, pp. 223-227.
4. Pudryk, D., Kvilinskiy, O., & Vasylyna, T. (2020). «Current trends and problems of the education system development in Ukraine: Impact on intellectual capital migration». *Visnyk SumDU. Seriya «Ekonomika»*, no. 4, pp. 178-184.
5. Eurostat. (n.d.). Mobilni studenty z-za kordonu zarahovani za rivnem osvity, statti ta krainoiu pokhodzhennia [Mobile students from abroad enrolled by education level, sex, and country of origin]. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/popul?lang=en&display=list&sort=category>.
6. Slobodyan, O., & Stadnyi, Ye. (n.d.). Ukrainski studenty za kordonom: silkky ta chomu? [Ukrainian students abroad: How many and why?]. Available at: <https://cedos.org.ua/researches/ukrainski-studenty-za-kordonom-silkky-ta-chomu/>.
7. Brenzovych, K. S., & Nemesh, Ye. P. (2017). «International student migration and its impact on the socio-economic development of countries». *Ekonomika i suspilstvo*, Vol. 10, pp. 32-36.
8. Oppeld, L. I. (2013). «Current trends in international intellectual migration in the context of European integration». *Efektivna ekonomika*, no. 3, pp. 12-33.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2023 р.